

CONSTATĂRI ȘI SOLUȚII



www.ince.md
info@ince.md

Tel.: (+373 22) 50-11-00
MD-2064, Republica Moldova
Chișinău, str. Ion Creangă 45

REZULTATELE ANULUI 2014 ȘI ANTICIPĂRI PENTRU ANUL 2015

Alexandru Stratan
Victoria Clipa

Republica Moldova a pășit în anul 2015 cu o serie de provocări care își trag rădăcinile din anul precedent, dar și cu speranța că economia națională va reuși să facă față acestora, urmându-și parcursul său european - calea sa spre prosperitate.

Bilanțul anului economic 2014.

Anul 2014 a început cu o serie de provocări, care țineau, în special, de modificarea contextului economic și politic extern – criza economică din Ucraina, stagnarea economiei rusești și previziunea unei reacții reticente a Federației Ruse vis-a-vis de decizia autorităților moldovene de a semna Acordul de Asociere cu Republica Moldova.

În plus, fiind o economie în care sectorul agricol mai are un rol, relativ, major în conturarea tendinței de creștere economică, ținând cont de rezultatele anului agricol 2013, anticipările de creștere pentru 2014 au fost mai pesimiste.

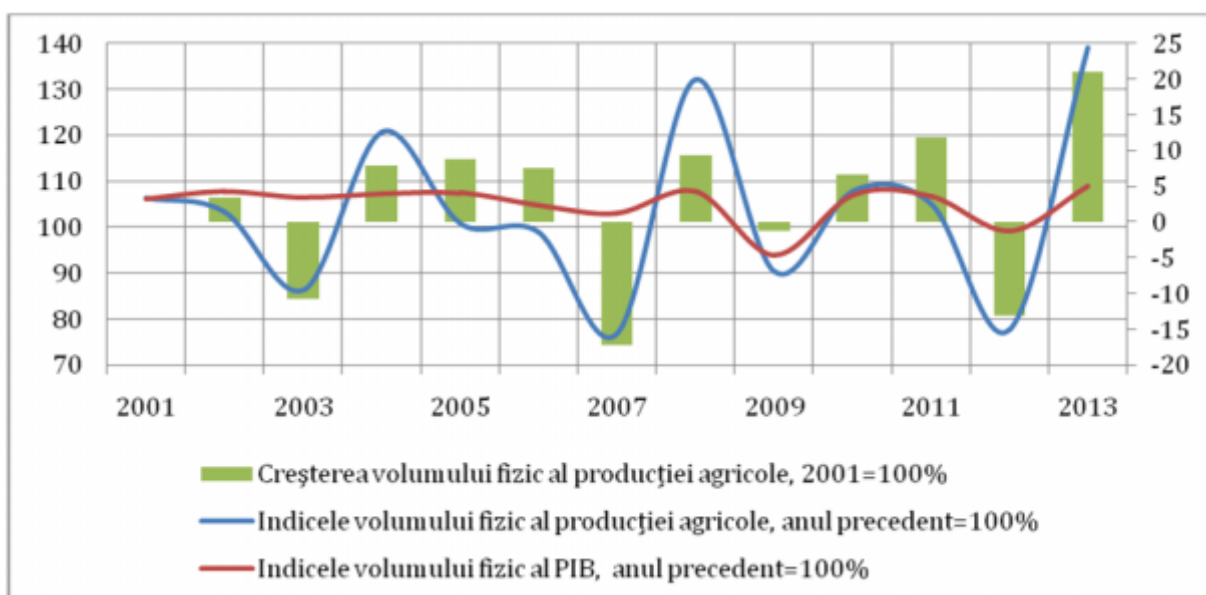


Figura 1: Creșterea PIB și a producției agricole

Sursa: Biroul Național de Statistică

De altfel, succesele sau insuccesele sectorului dat au o reflecție asupra evoluțiilor din alte domenii de activitate cum ar fi industria alimentară, transporturile, comerțul, influențând, deopotrivă, alți indicatori socio-economici cum ar fi rata șomajului, veniturile populației, consumul etc. Ori dacă, în contextul unui scenariu mai optimist, în termeni absoluți, în anul precedent se anticipa o recoltă agricolă apropiată nivelului anului 2013, în termeni relativi aceste evoluții semnificau o performanță mai modestă și, respectiv, o contribuție mai mică la creșterea PIB.

Astfel, majoritatea instituțiilor cu abilități în domeniul prognozării indicatorilor macroeconomici, care și-au făcut publice estimările privind creșterea PIB la începutul anului 2014, au anunțat un indicator oscilând între 2%-3,7%, în dependență de scenariul anticipat și măsura în care riscurile prevăzute aveau să se realizeze.

Anticipările privind deteriorarea mediului extern de dezvoltare s-au realizat, iar alte noi provocări au apărut.

Riscurile anticipate ale anului 2014 care s-au realizat.

Economia rusească este în stagnare. În primele trei trimestre ale anului 2014 aceasta a marcat o creștere anuală de 0,8%, comparativ cu nivelul de 1,1% înregistrat în perioada similară a anului 2013. Conform raportului Băncii Mondiale¹, la baza acestor evoluții se află constrângerile structurale cu care se confruntă economia rusească, producția reală atingând un nivel apropiat potențialului său. La aceasta se mai adaugă impactul reducerii prețurilor la combustibili, Rusia fiind una dintre țările lider în exportul acestui produs. Cotația petrolului Brent a fost în scădere începând cu a doua jumătate a anului precedent, iar în ianuarie al anului curent, prețul unui baril de petrol marca Brent a coborât sub 60 USD.

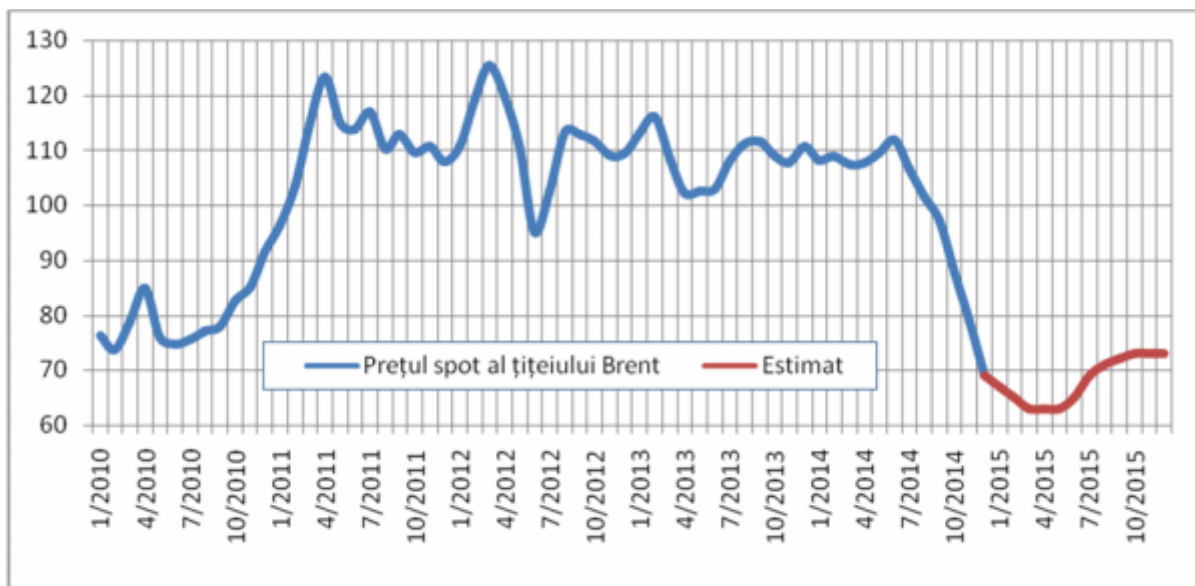


Figura 2: Cotația țițeiului pe piețele internaționale, USD/baril

Sursa: US Energy Information Administration

La fel, riscurile geopolitice înalte ce relevă din conflictul ruso-ucrainean și reacția altor actori cu pondere în economia mondială, care au aplicat sancțiuni vis-a-vis de Federația Rusă, au accentuat

¹The World Bank in Russian Federation. Russia economic report no. 32, September 2014 (http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDS/IB/2014/10/08/000350881_20141008110829/Rendered/PDF/912390WP0WB0RE00Box385330B00PUBLIC0.pdf)

evoluția negativă a indicatorilor macroeconomici în Federația Rusă. Prin urmare, instituțiile financiare rusești au fost afectate, fiind limitat accesul acestora pe piețele financiare internaționale. Reducerea intrărilor de valută în țară, condiționată de reducerea prețurilor la combustibili și, corespunzător, scăderea proficitului contului curent al balanței de plăți, reducerea influxului de USD, pe fundalul unui reflux al investițiilor din țară, au determinat deprecierea puternică a rublei rusești față de dolarul american și corespunzător față de Euro. Cursul oficial al Rublei rusești la data de 18.12.2014 era de 67,7851 ruble/USD și 85,5890 ruble/Euro. La fel, s-a depreciat și rubla rusească comparativ cu leul moldovenesc.

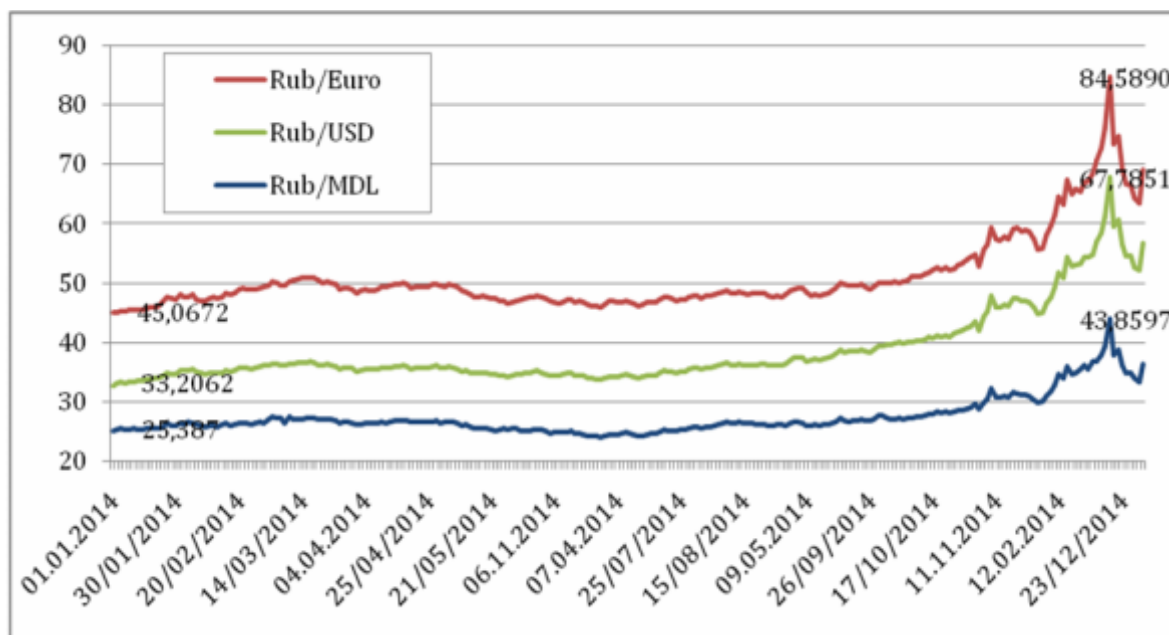


Figura 3: Evoluția cursului de schimb al Rublei Rusești față de Euro, USD și MDL

Sursa: Banca Centrală a Federației Ruse

Această situație afectează economia moldovenească prin mai multe canale:

- Reducerea cererii pentru importul de bunuri, dar și probabilitatea apariției problemelor ce țin de efectuarea plăților de către agenții economici ruși către companiile ce livrează produse din Republica Moldova;
- În 2014 (primele trei trimestre), mai mult de o treime din transferurile bănești efectuate în favoarea persoanelor fizice prin sistemul bancar erau formate din ruble rusești (37,4%), iar în acest context, deprecierea monedei rusești poate lovi dur asupra veniturilor populației obținute din remiteri. Ori, în anul curent, remiterile, care provin preponderent din Federația Rusă (62,8% în ianuarie-septembrie 2014) au cunoscut o tendință de temperare, sporind cu 2,3% f.p.s.a.p. În primele trei trimestre ale anului 2014 remiterile efectuate din străinătate au constituit 1467,6 mil. USD, în creștere cu 1,3% f.p.s.a.p. În 2013, în aceeași perioadă, remiterile au însumat 1449,3 mil. USD, sporind cu 10,9%, comparativ cu perioada similară din anul 2012 (fig. 3). De menționat, totodată, că în anul precedent, remiterile au fost influențate negativ de contractarea transferurilor efectuate din alte state, exclusiv Federația Rusă - în trimestrul doi și trei cu 2,2% și, respectiv, 6,3% comparativ cu perioada similară a anului 2013;

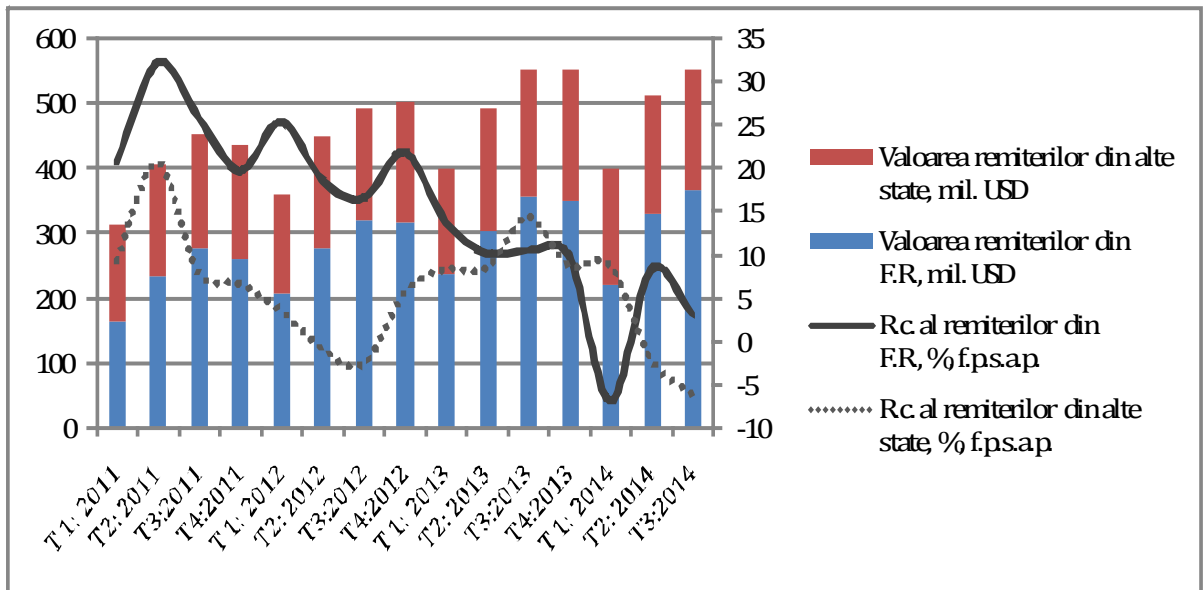


Figura 4: Remiterile efectuate din străinătate

Sursa: Banca Națională a Moldovei

- Există anumite riscuri și pentru băncile ce au creanțe față de companii din Federația Rusă. Deprecierea rublei ar putea determina o rambursare mai dificilă a împrumuturilor care au fost oferite de către băncile din Republica Moldova pentru instituțiile financiare din Federația Rusă.

În anul precedent, ca răspuns semnării de către Republica Moldova a AA și ALSAC cu UE, Federația Rusă a impus embargou importurilor de carne, fructe, legume și produse din acestea livrate din Republica Moldova și au fost majorate tarifele vamale pentru o serie de produse exportate, preponderent, pe această piață.

Dat fiind, că o parte din produsele exportate din Republica Moldova, cu precădere unele produse de origine alimentară, au o concentrare foarte înaltă pe piața respectivă, iar specificul acestora - caracterul perisabil și standardele de calitate în conformitate cu care au fost produse, nu au permis producătorilor locali să se reorienteze imediat, livrările acestora s-au redus, influențând negativ nivelul total al exporturilor. În ianuarie–octombrie valoarea exportului de bunuri a constituit 1950 mil. USD, în scădere cu 0,9% f.p.s.a.p., reducerea exporturilor către Federația Rusă (-29,1%), influențând trendul negativ al exporturilor totale cu 7,9%. Spre exemplu volumul de mere, pere și gutuie proaspete, care în 2013 (ianuarie–octombrie) erau livrate în mărime de 94% către Federația Rusă, în primele 10 luni ale anului 2014 s-a redus cu 34,4% f.p.s.a.p., influențând cu 0,7% scăderea exporturilor totale. În ianuarie–octombrie 2013 au fost exportate 133,8 mii tone (în valoare de 33,4 mil. USD) din aceste produse, iar în 2014, aceeași perioadă, volumul livrat s-a redus la circa 86,8 mii tone (20,1 mil. USD). Din volumul de caise, cireșe, visine, piersici (inclusiv nectarine), prune și porumbe, proaspete, exportat în perioada analizată a anului trecut, circa 79,4% au fost livrate în Federația Rusă. În anul 2014, în ianuarie–octombrie, volumul total exportat s-a redus cu 14,5% f.p.s.a.p., influențând scăderea exporturilor totale cu 0,2%.

Criza economică din Ucraina a fost amplificată de conflictul politico-militar cu Federația Rusă. Iar acest fapt nu numai că a afectat relațiile comerciale bilaterale cu Republica Moldova (exporturile s-au redus cu 16,4% în ianuarie–octombrie față de perioada similară a anului

2013), dar și a situat Republica Moldova într-o zonă geopolitică cu risc înalt pentru investitorii de străini.

De altfel, în ultimii ani Republica Moldova s-a dovedit a fi o locație puțin atractivă pentru investitorii străini. Nivelul maxim al influxului net de ISD în economie a fost atins în 2008 – 711,5 mil. USD. În anii ce au urmat (2009-2013) acesta a atins valoarea maximă de 288 mil. USD în 2011. În anul 2014, pe parcursul a trei trimestre valoarea influxului net de ISD a constituit 144 mil. USD, fiind în scădere cu 23% f.p.s.a.p.

În ansamblu, în perioada dată, investițiile realizate în active materiale pe termen lung au marcat o creștere cu doar 2,1% f.p.s.a.p., fiind susținute, preponderent de creșterea investițiilor în obiecte de construcție montaj, valorificate în sectorul public și, într-o mărime mai mică, de companiile cu capital străin. Cea mai mare parte a investițiilor a continuat să fie valorificată de către sectorul privat, aproximativ 43,8%. Totodată volumul investițiilor în active materiale pe termen lung valorificat de către agenții economici și persoanele fizice s-a redus cu 1%, comparativ cu perioada similară a anului 2013.

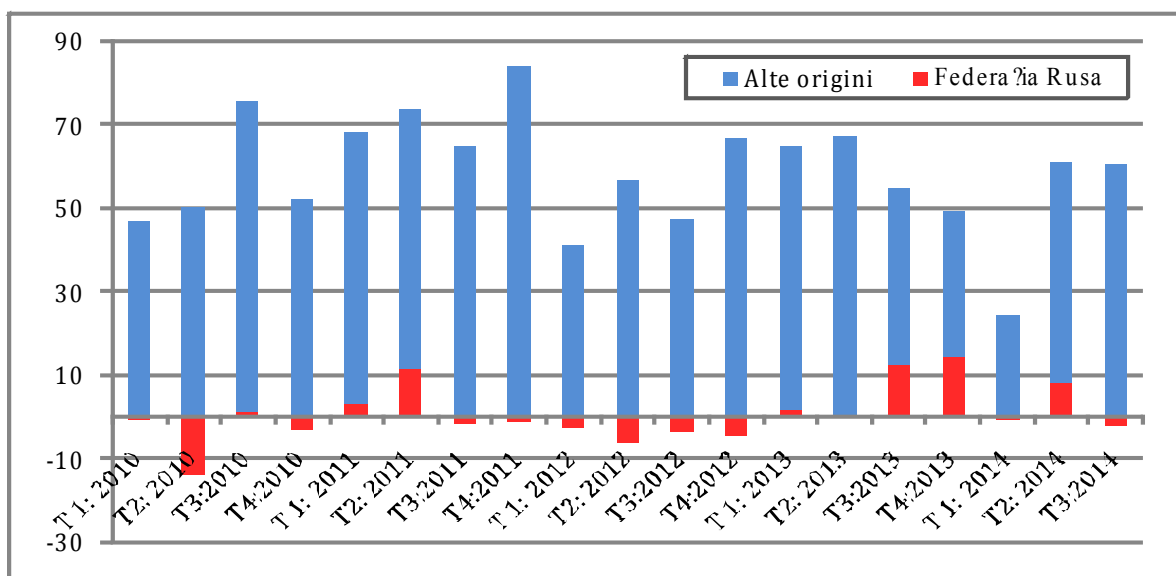


Figura 5: Influxul net de ISD din străinătate, mil. USD

Sursa: Banca Națională a Moldovei

Creșterea activității investiționale în anul 2014, care s-a produs, preponderent datorită valorificării disponibilităților financiare din bugetul de stat și al unităților teritorial administrative, inclusiv a mijloacelor atrase din fondurile externe pentru susținerea proiectelor de infrastructură, poate fi asociată cu alegerile parlamentare care au avut loc în toamna anului trecut.

Principalii factori generatori ai creșterii PIB în 2014.

În pofida mediului extern nefavorabil, economia națională s-a dovedit a avea în 2014 un potențial de creștere peste așteptări.

Creșterea economică de 4,7% în primele trei trimestre a depășit așteptările multor instituții care au venit în anul 2014 cu prognoze privind creșterea PIB. Cu astfel de performanțe, ar fi posibil să avem o creștere apropiată de 3,7% pentru anul 2014- estimările pe care le-a făcut INCE la începutul anului 2014.

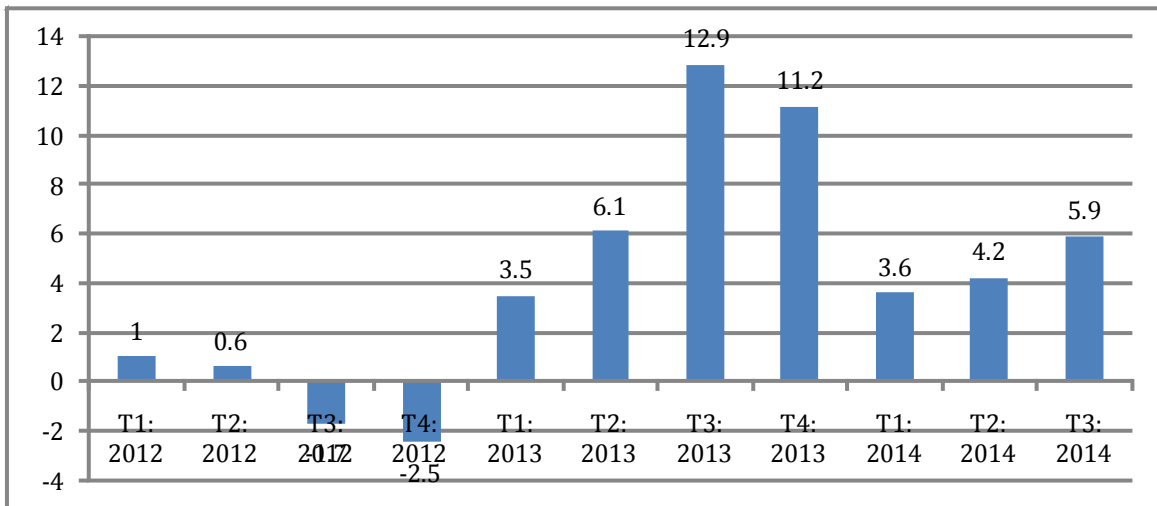


Figura 6: Creșterea PIB al Republicii Moldova, f.p.s.a.p., %

Sursa: Biroul Național de Statistică

Înregistrând ritmuri relativ temperate de creștere în primele două trimestre, în trimestrul III economia a sporit cu 5,9% fiind impulsionată atât de creșterea valorii adăugate în sectorul de bunuri, cât și în cel de servicii. Iar sectoarele care se anticipau să înregistreze evoluții descendente ca urmare a riscurilor externe, pe fondul constrângerilor mediului intern și a incertitudinii care s-a instaurat în așteptarea rezultatelor alegerilor parlamentare, au avut o evoluție destul de bună.

Valoarea adăugată în agricultură, care în trimestrul III al anului 2013 a sporit cu 59,8%, în 2014, în aceeași perioadă a mai crescut cu 8,6% f.p.s.a.p. Astfel, în nouă luni ale anului, agricultura a contribuit cu 0,9% la creșterea PIB. Având în vedere că PIB reflectă valoarea adăugată creată în sector, cererea externă scăzută în unele subsectoare (fructe și legume) nu au influențat imediat acest indicator.

O parte din produsele agricole au mers spre procesare, valoarea producției în industria alimentară fiind, în ianuarie-octombrie 2014, în creștere cu 13,8% f.p.s.a.p. La fel, în trimestrul trei a sporit mai accelerat consumul intern, comparativ cu primele două trimestre – 3,3% (T 3: 2014), 1,4% (T 2: 2014), 0,4% (T 1: 2014), iar surplusul balanței comerciale cu produse agroalimentare a fost în creștere.

În ianuarie-septembrie 2014, creșterea VAB în sectorul de comerț angro și cu amănuntul s-a menținut practic la nivelul atestat în perioada similară a anului trecut (6,2% vs 6,3%), totodată o creștere mai pronunțată poate fi observată în trimestrul III - 7,8%.

În timp ce în primele două trimestre s-a produs o reducere a stocurilor formate în economie, în trimestrul III a avut loc o creștere a variației stocurilor, valoarea acestora în prețurile medii ale anului 2013 constituind 621 mil. MDL, comparativ cu 467,1 mil. MDL în trimestrul III al anului trecut.

Industria a contribuit și ea cu 0,8% la creșterea PIB în primele trei trimestre ale anului, VAB în sector fiind în ascensiune cu 5,6% f.p.s.a.p. De altfel, valoarea producției industriale în ianuarie-octombrie 2014 a fost în creștere cu 8,1% f.p.s.a.p., comparativ cu 6% în primele 10 luni ale anului 2013.

În primele nouă luni ale anului o creștere anuală mai rapidă față de anul precedent au înregistrat serviciile, VAB în acest sector sporind cu 4,8% în 2014 față de 3,8% în 2013. Construcțiile au fost în ascensiune cu 11,4%, în trimestrul III creșterea anuală fiind de 13,8%.

Serviciile de transport au temperat în creștere pe parcursul primelor trei trimestre, astfel, în trimestrul I, înregistrând o creștere anuală de 4,9%, în trimestrul II de 4,5%, iar în trimestrul III de 4,2%. Încetinirea a avut loc și comparativ cu evoluțiile înregistrate în anul trecut. În același timp, ritmul de creștere pozitiv este un indicator bun în condițiile amenințărilor externe și a contractării comerțului exterior cu bunuri.

Principalele realizări ale anului 2014.

Anul 2014 a fost marcat de o serie de evenimente de ordin economic, social, politic care influențează inevitabil economia națională. Totodată, pot fi menționate câteva realizări atinse care reflectă, pe de o parte succesele eforturilor anterioare, iar pe de altă parte deschid oportunități noi atât pe termen scurt cât și pe termen mediu și lung;

1. Semnarea Acordului de Asociere (AA) de către Republica Moldova cu UE în luna iunie, inclusiv a părții economice care prevede crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ALSAC). În luna următoare semnării acesta a fost ratificat de către Parlamentul Republicii Moldova, iar în august a fost publicat în Jurnalul Oficial al UE. Este o realizare spre care am mers mai mulți ani și care a solicitat din partea autorităților moldovene realizarea unei agende complexe de acțiuni întru pregătirea țării pentru inițierea negocierilor acordului dat, dar și abilități de negociere pentru a asigura semnarea acestuia. Necesită a fi menționat că semnarea ALSAC este un proiect ambițios și, destul de provocator pentru Republica Moldova. Totodată, implementarea acestuia cu succes poate reprezenta pentru economia moldovenească puntea ce va asigura o traversare mai rapidă a procesului de tranziție la economia de piață și spre un nivel mai înalt de competitivitate.

2. Inițierea aplicării cu titlu provizoriu în septembrie a AA și ALSAC și suportul asigurat de autoritățile europene întru majorarea livrărilor de produse cu un grad sporit de sensibilitate pe aceste piețe, a oferit oportunități noi de dezvoltare agenților economici din Republica Moldova și a reprezentat un factor ce a amortizat parțial pierderile suportate ca urmare contractării exporturilor pe piețele estice.

3. Liberalizarea regimului de vize pentru călătoriile cetățenilor moldoveni de scurtă durată în UE. În martie 2014, statele membre ale UE au susținut propunerea Comisiei Europene de anulare a vizelor pentru călătoriile de scurtă durată (pentru o perioadă de ședere de până la 90 de zile pe parcursul a 6 luni) în spațiul Schengen, pentru cetățenii Republicii Moldova, posesorii ai pașaportului biometric. Publicarea deciziei în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (8.04.2014) a marcat ultima etapă procedurală înaintea intrării efective în vigoare a acesteia. Mai întâi de toate, această realizare semnifică aprecierea cu un calificativ pozitiv din partea autorităților europene a progreselor obținute de către Republica Moldova în executarea planului de acțiuni privind liberalizarea regimului de vize, ce includea măsuri în domenii importante cum sunt: asigurarea securității documentelor, inclusiv implementarea pașapoartelor biometrice; managementul frontierelor și gestiunea migrației; prevenirea și combaterea crimei organizate, a terorismului și corupției ș.a. Dar nu mai puțin important este impactul acestei măsuri asupra facilitării circulației persoanelor în spațiul european, care implică nemijlocit asigurarea securității acestora.

4. Semnarea contractului dintre compania românească OMV Petrom (SNP) și Energocom din Republica Moldova pentru începerea livrărilor de gaze către Republica Moldova, începând cu 1 ianuarie 2015, prin conducta Iași-Ungheni. Capacitatea de furnizare a conductei este mică, totodată, reprezintă, în vederea noastră o acțiune importantă în asigurarea securității energetice a Republicii Moldova.

5. Avansarea Republicii Moldova în clasamentele internaționale.

Deși evaluarea performanței țărilor conform diverselor clasamente internaționale urmează a fi analizată cu precauție, luând în considerație aspectele metodologice care nu relevă în mod exhaustiv specificul țărilor analizate, anul 2014 este un an în care Republica Moldova a realizat un salt vizibil în mai multe clasamente internaționale.

| Clasament | 2013 (2014) | 2014 (2015) |
|-----------------------------------|-------------|-------------|
| Indicele Libertății Economice | 115 | 110 |
| Doing Business | 82 | 65 |
| Indicele Competitivității Globale | 89 | 82 |

În raportul ICG 2014-2015, Republica Moldova a continuat să-și consolideze poziția, avansând cu 7 poziții comparativ cu anul precedent.

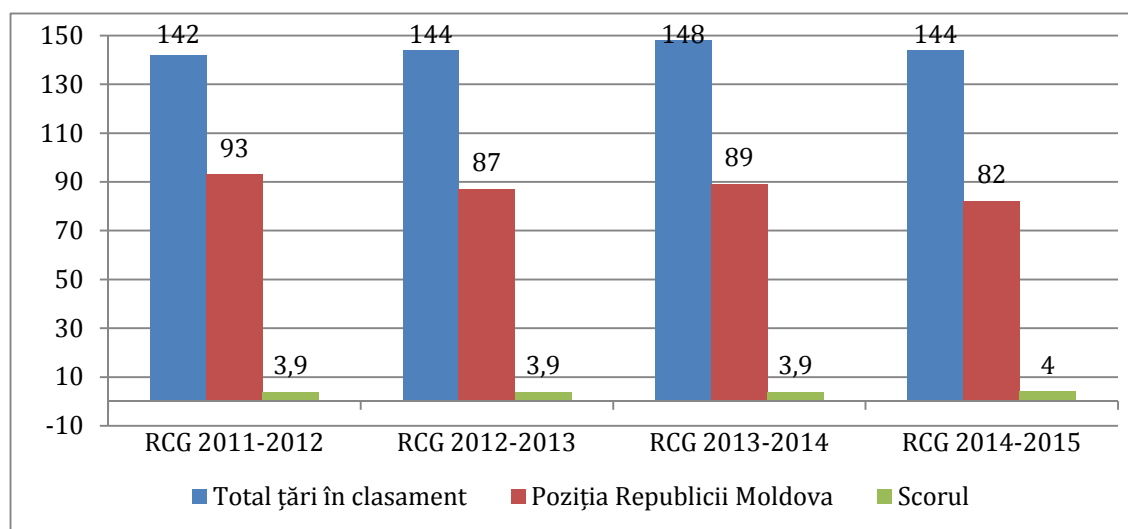


Figura 7: Republica Moldova în clasamentul internațional al ICG

Sursa: World Economic Forum

Acest avans semnificativ ar putea fi explicat și de modificarea numărului de țări în clasament, care s-a redus cu 4 țări (ca urmare lipsei de date, în anul 2014 au fost excluse din clasament 5 țări: Bosnia și Herțegovina, Brunei, Ecuador, Liberia, Benin, clasamentul fiind completat cu Tadjikistanul pe poziția 91. Primele trei țări se află în fruntea Republicii Moldova – Brunei (26), Ecuador (71), Bosnia și Herțegovina (87)). Totodată, comparativ cu anii precedenți, în 2014 se atestă o ușoară modificare pozitivă a scorului indicelui de competitivitate al economiei naționale.

Comparativ cu raportul precedent, țara a fost în creștere în clasament la majoritatea dintre cei doisprezece piloni, totodată cea mai bună performanță a fost înregistrată la capitolul cerințe esențiale de sporire a competitivității și la indicatorii de eficiență:

- Mediul macroeconomic, datorită sporirii nivelului economiilor naționale brute (un salt de la poziția 103 la 70 în raportul curent). Evaluarea acestui indicator se face raportând suma dintre soldul contului curent și investițiile brute în economie și valoarea PIB. În anul trecut s-a înregistrat o creștere relativ înaltă a economiilor naționale comparativ cu tendințele din anii precedenți, susținută de creșterea investițiilor. La fel, deficitul contului curent a avut o tendință generală de scădere în ultimii ani.
- Eficiența pieței muncii, ca urmare îmbunătățirii efectului impozitării asupra stimulării muncii (de la 136 la 123 în anul curent) și capacitatea țării de a atrage talente (de la 146 la 139). În același timp, pentru ambii din acești subindicatori, Republica Moldova deține o poziție codașă.

| Pilonul | ICG 2013-2014 | ICG 2014-2015 | Modificare poziție în clasament |
|--|----------------------|----------------------|--|
| Cerințe esențiale | 97 | 90 | +7 |
| Instituții | 122 | 121 | +1 |
| Infrastructură | 88 | 83 | +5 |
| Mediul macroeconomic | 77 | 56 | +21 |
| Sănătate și educație primară | 93 | 93 | 0 |
| Catalizatori ai eficienței | 102 | 88 | +14 |
| Educația superioară și instruirea | 90 | 84 | +6 |
| Eficiența pieței de bunuri | 107 | 103 | +4 |
| Eficiența pieței muncii | 95 | 82 | +13 |
| Dezvoltarea pieței financiare | 105 | 100 | +5 |
| Disponibilitatea tehnologică | 64 | 51 | +13 |
| Dimensiunea pieței | 124 | 124 | 0 |
| Inovațiile și factorii de sofisticare | 133 | 129 | +4 |
| Sofisticarea afacerilor | 125 | 124 | +1 |
| Inovațiile | 138 | 131 | +7 |

- Disponibilitatea tehnologică. Republica Moldova înregistrează o poziție favorabilă la acest pilon plasându-se pe locul 51. Comparativ cu anul precedent evoluție pozitivă au avut majoritatea subindicatorilor care îl formează:

| Subindice | ICG 2013-2014 | ICG 2014-2015 | Modificare poziție în clasament |
|--|---------------|---------------|---------------------------------|
| Disponibilitatea tehnologiilor celor mai avansate | 116 | 96 | +20 |
| Absorbția tehnologiilor de către companii | 124 | 109 | +15 |
| ISD și transferul de tehnologii | 100 | 97 | +3 |
| Populația ce utilizează internet, % | 77 | 70 | +7 |
| Conexiuni de acces la internet în bandă largă la puncte fixe/100 pop | 52 | 52 | 0 |
| Lățimea de bandă int'l, kb/sec per utilizator | 23 | 23 | 0 |
| Conexiuni de acces în bandă largă la puncte mobile, 100 pop | 97 | 42 | +55 |

Provocările pentru anul 2015.

Anul 2014 a fost marcat de o serie de evenimente ce au avut atât o conotație pozitivă cât și negativă pentru economia moldovenească. Nu sunt disponibile datele ce ar permite efectuarea totalurilor pentru anul precedent, dar în pofida riscurilor externe care se vor menține și în anul curent și al provocărilor ce relevă din mediul economic intern, țara a reușit să mențină un ritm pozitiv de creștere. Mai mult ca atât, creșterea înregistrată în primele trei trimestre a atins și chiar a depășit așteptările multora. Fiind la început de an, conjunctura factorilor interni și externi prevestește asupra unui an economic deloc ușor, în care țara va trebui să facă față unei serii de provocări:

1. Producția, relativ înaltă din anul 2014, **riscă să genereze pierderi în anul 2015 în condițiile în care nu vor fi identificate piețe de desfacere pentru bunurile fabricate.** În contextul dat, cel mai vulnerabil fiind sectorul agroalimentar, importantă este asistența asigurată antreprenorilor în dezvoltarea planurilor de marketing și dezvoltarea infrastructurii economice de procesare. În condițiile menținerii incertitudinii în spațiul estic, agenții economici vor fi nevoiți să învețe să dezvolte planuri de afaceri viabile și abilitatea unei gestiuni mai bune a riscurilor. Totodată, deosebit de important, în contextul dat, este susținerea reformei în domeniul modernizării

infrastructurii calității și a agenților economici de a se ajusta standardelor internaționale de calitate.

2. **Incapacitatea formării Guvernului** riscă să împiedice implementarea reformelor promovate. Neimplementarea Foii de parcurs privind sporirea competitivității, dar și a altor documente de dezvoltare națională și sectorială relevante care vor necesita multă voință politică, dar și o atitudine consecventă, inclusiv din partea societății civile pentru a obține rezultatele scontate în termeni optimi. În contextul semnării Acordului de Asociere cu UE și asigurării unui acces mai liber a agenților europeni pe piața moldovenească, urmează a fi amplificate eforturile în vederea consolidării factorilor primari și de eficiență pentru sporirea competitivității.

3. **Alegerile locale** care se planifică a fi organizate în vara anului 2015, ar putea crea situații în care vor apărea divergențe între autoritățile publice locale și cele centrale, care, la fel, ar putea condiționa nerealizarea reformelor promovate.

5. **Incapacitatea valorificării fondurilor externe** care ar putea fi atrase în vederea realizării diverselor proiecte de dezvoltare socio-economice.

6. **Menținerea conflictului în spațiul estic** și, respectiv, a Republicii Moldova într-o zonă geopolitică cu riscuri înalte pentru investitorii străini.